

Dále se autor obsáhle věnoval otázce role Varšavské smlouvy v polské krizi let 1980–1981. Rozebral jak kořeny krize a vnitřní situaci v Polsku, tak politické pozadí úvah o možnostech jejich řešení. Přes srovnávání s okupací Československa v roce 1968 byla v Polsku na počátku osmdesátých let situace odlišná. Vedení státu zůstávalo loajální Moskvě a dosavadnímu systému, stejně jako část obyvatelstva a armády. Manévry Sojuz-80 probíhaly sice jako jistá forma nátlaku a hrozba, ale adresovaná spíše nespokojenému polskému obyvatelstvu. V této souvislosti je příznačné, že hrozby vojenské intervence do zemí vlastních spojenců byly asi nejvýraznějšími projevy existence Varšavské smlouvy!

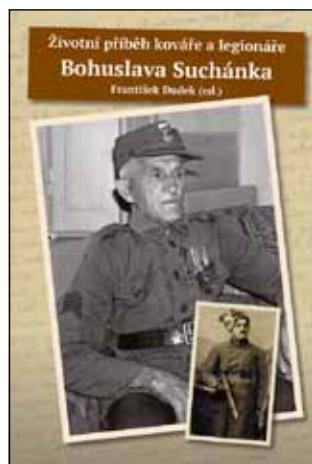
Krise Varšavské smlouvy se od počátku osmdesátých let prohlubovala. Pokračovala za Brežněvových nástupců. Výklad končí smrtí Konstantina Černěnka a nástupem Michaila Gorbačova, který se s dědictvím studené války rozhodl skoncovat.

Monografie Matěje Bílého je komplexním zpracováním dějin Varšavské smlouvy ve vrcholném období její existence. Nepochybně se stane nepostradatelnou prací pro každého odborníka, který se bude zabývat jak dějinami Varšavské smlouvy, tak i třeba Československé lidové armády. Shrnuje celou řadu nesnadno uchopitelných, dílčích politických i vojenských a ekonomických problémů a událostí, se kterými se členské země Varšavské smlouvy potýkaly. Přesvědčivě ukazuje skutečný charakter organizace, která byla především nástrojem Moskvy, na jehož fungování měly jednotlivé země jen malý vliv. Současně ale poukazuje na to, že Varšavská smlouva nebyla pro Moskvu především nástrojem vojenské expanze a přípravou na agresivní válku ale spíš nástrojem pro dobývání politických cílů i ovládnutí širšího impéria a zájmové oblasti.

Pohled autora pokrývá různé aspekty širokého tématu Varšavské smlouvy. Nesoustřeďuje se jen na československé zájmy a problémy, ale snaží se vysvětlovat i pozadí iniciativ a snah ostatních zemí. Tím spíš je z tohoto srovnání zřejmé, že československá strana patřila ve Varšavské smlouvě mezi nejněžnější, nedělala problémy a vycházela vstříc každému sovětskému přání.

Kniha je doplněna obrazovou přílohou, seznamem pramenů, literatury a jmenným rejstříkem.

Prokop Tomek

František Dudek (ed.): Životní příběh kováře a legionáře Bohuslava Suchánka. Nakladatelství VEGA-L, Nymburk 2017, 276 s., ISBN 978-80-88072-28-7.

Historická výročí mají minimálně jednu výhodu, mnoho spisovatelů či historiků se snaží prezentovat titulem, který by se k výročí vztahoval. Nejinak je tomu s československým jubilejním rokem 1918. Již vyšlo a ještě vyjde nemálo titulů, z nichž se nemalá část bude zabývat

otázkou československých legií (nejen v Rusku). Velkou zásluhou na tom má mimo jiné i Československá obec legionářská.

Kovář Bohuslav Suchánek nebyl žádný vysoký vojenský nebo politický činitel ruských legií. Sloužil v prvním střeleckém pluku, mimo jiné v jeho 2. kulometné rotě, jako obvykle se v legiích využívaly jeho dovednosti a zkušenosti z doby předválečné – tedy jeho kovářské řemeslo. Jako příslušník nejstaršího a „nejslavnějšího“ pluku čs. armády na Rusi prodělal bitvu u Zborova, tzv. Vystoupení proti bolševikům v létě 1918 a následně intervenční operace proti ruským sovětům v Povolží a na Sibiři. Byl pečlivým pozorovatelem poměrů v legiích i mimo ně a glosátorem, jehož politická orientace se blížila obvyklému socializujícímu uvažování čs. dobrovolců v Rusku.

Nejzajímavější pasáže jeho paměti se dotýkají zaznamenaných fám, polopravd a legend, které mimochodem editor téměř vždy pečlivě uvádí na pravou míru. Recenzenta, který se

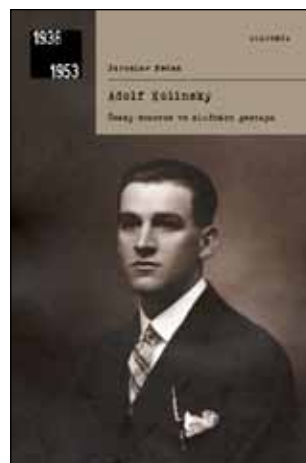
fámami v čs. vojsku na Rusi dlouhodobě zabývá, nejvíce zaujala ta týkající se zborovské bitvy, která stojí za ocitování: „*Ministr vojenství Kerenský a francouzský generál Janin, kteří z pozorovacího balónu sledovali boj, nevěděli, co si mají myslet o naší vojenské taktice...*“ (s. 130). Opravdu těžko si představit Alexandra Fjodoroviče Kerenského a Maurice Janina, jak vystupují v balonu v přifrontovém území, aby sledovali zcela marginální (nakonec však jediný úspěšný) útok poslední velké ruské ofenzivy světové války.

Nelze opominout ani fakt, že paměti nejsou omezeny pouze válkou a pobytem v uniformě (ať už jakékoliv), ale dotýkají se celého Suchánkova života, tím lze jeho válečné a legionářské zážitky vmezeřit do žádaného širšího kontextu života jednoho vlastence a nehalasného hrdiny.

K mnoha pozitivům recenzované publikace bezpochyby patří obrazový doprovod; zde nejsou míněny dokumenty a fotografie dobře známé z jiných knih, ale svázané s postavou autora vzpomínek. Svou dokumentární cenu mají rozhodně snímky z doby meziválečné a ještě pozdější.

Největší a bohužel poměrně limitující bolestí recenzované publikace je volba editora (či nakladatele?) zařadit vysvětlující pasáže přímo do textu v podobě kurzivou vysázených vět, či dokonce celých stran. Pokud jde o jednu či dvě věty, několik slov, je tato volba pouze rušivá. Horší je to v případě, že editor vysvětluje některou událost nebo souvislost obsáhleji, tehdy nezbyvá než uvažovat, oč lepší by bylo zvolit čtenářsky pohodlnější přístup například poznámek pod čarou.

Dalibor Vácha

Jaroslav Nečas: Adolf Kolínský. Český dozorce ve službách gestapa. Nakladatelství Academia, Praha 2017, 140 s., ISBN 978-80-200-2715-3.

Nakladatelství Academia patří mezi přední česká nakladatelství, která se svou ediční činností zaměřují na vydávání publikací takřka ze všech vědních oborů včetně historie. Jednou z edic vztahujících se k tomuto oboru je také edice 1938–1953, jejímž cílem je

přiblížit období druhé republiky, protektorátní dějiny, éru třetí republiky či nástup komunistické diktatury, přičemž se snaží poukázat na kontinuitu některých jevů napříč těmito obdobími. V rámci této edice vyšla recenzovaná monografie, jejíž autor se tímto tématem zabýval již v rámci své magisterské diplomové práce na Masarykově univerzitě v Brně. Tu obhájil v roce 2013, téhož roku byla oceněna cenou Edvarda Beneše 3. stupně v rámci kategorie historie 20. století a po částečné úpravě byla letos publikována. Časově je tato kniha omezena léty 1905 až 1973, což jsou roky narození a úmrtí Adolfa Kolínského, nicméně dějinným těžištěm knihy je období od druhé republiky po nastolení komunistického režimu.

Bývalý vězeňský dozorce Adolf Kolínský byl dlouhou dobu známý především díky ikoně komunistického režimu Juliu Fučíkovi, který o něm hovoří ve svém kultovním díle *Reportáž psaná na oprátce* v kapitole Kolín. Další okrajové zmínky o Adolfu Kolínském lze nalézt v publikacích vztahujících se k předsedovi protektorátní vlády Aloisi Eliášovi, s nímž Kolínský jakožto vězeňský dozorce přišel do styku. O něco zevrubněji se Kolínským zabývali v osmdesátých letech historici Zdeněk Hrabica a Viktor Andrijanov ve své práci *Lidé z Reportáže*, zde je ovšem opět vnímán jen jako člověk, který se setkal s Juliem Fučíkem. Adolf Kolínský si však nezaslouží pozornost odborné i laické čtenářské veřejnosti pouze kvůli pomoci, kterou poskytl Fučíkovi. Až Jaroslav Nečas poukazuje na Adolfa Kolínského jako na člověka, který se nebál riskovat svůj život a během těžkého období okupace pomohl všemi možnými způsoby celé řadě perzekvovaných osob, čímž do jisté míry boří tradiční stereotypy

o bezohledných a chladnokrevných „gestapácích“ a okupačních dozorcích. Přesto autor nepředstavuje Kolínského jako bezchybného hrdinu, ba naopak, poukazuje na fakt, že byl v jistých ohledech osobou velmi problematickou.

Co se týče formální struktury knihy, skládá se tradičně z předmluvy, úvodu a závěru, dále se dělí na třináct kapitol o různém rozsahu, které jsou dále členěny do množství dalších kratších podkapitol, přičemž každá z oněch kapitol je zakončena krátkým shrnutím, kde autor vyzdvihuje ústřední myšlenky, což je jistě přínosem zejména pro lepší a rychlejší orientaci v textu a dílčí reflexi čtenáře.

Jaroslav Nečas se zabývá celým životem Adolfa Kolínského. Nevynechává jeho původ, rodinné poměry, náboženskou či politickou příslušnost. Taktéž se věnuje prezenční vojenské službě, kterou Kolínský nastoupil u 6. železniční rotý železničního pluku, a jeho předválečné kariéře vězeňského dozorce, přičemž podniká letmý exkurz do prostředí československé armády během období první republiky, jakož i vězeňství v letech 1918–1945. Zejména v onom druhém případě jde o značný přínos. Téma prvorepublikového či protektorátního vězeňství je zatím na okraji badatelského zájmu a stále chybí ucelenější studie, která by se touto problematikou zabývala zevrubněji. Autor takovouto obsáhlejší studii nepředkládá, přesto je však jeho práce inovativní a zajímavá, zejména z toho důvodu, že poměrně ojedinelé soustřeďuje svůj zájem směrem k vězeňskému personálu, a ne k trestancům. V kapitole věnující se vězeňství v letech 1918–1945 se ve stručnosti zabývá také okupačními dějinami věznic, ve kterých Adolf Kolínský za války sloužil, přičemž opět poukazuje na mnohá bílá místa, která se v dějinách vězeňství nacházejí, ať už jde o věznicu krajského soudu v Hradci Králové, či věznicu okresního soudu v Kolíně.

V následujících kapitolách se autor detailněji zabývá dozorcí službou Adolfa Kolínského, přičemž nevynechává ani předválečný vývoj jeho pracovní kariéry. Od roku 1934 do léta roku 1941 byl Kolínský zaměstnán ve věznicu krajského soudu v Hradci Králové. Z úředních dokumentů vychází najevo, že se přihlásil k německé národnosti a posléze i do služeb gestapa, kde jistou dobu zastával pozici vrchního dozorce. Právě důvody Kolínského chování zůstávají zřejmě nezodpovězeny, nicméně Jaroslav Nečas nabízí různé interpretace prostřednictvím analýzy poválečných dopisů bývalých vězňů, které se vyjadřují o jeho činnosti v daném období. Sám autor se nicméně k žádné z variant, které nabízí, nepřiklání. Současně však zachycuje moment, ve kterém se již dá prokazatelně potvrdit Kolínského pomoc politickým vězňům.

Zdaleka největší pozornost věnuje autor Kolínského činnosti v pankrácké věznicu pražského gestapa, kde strávil jako dozorce nejdéle dobu, takřka dva roky. V této věznicu také Kolínský pomohl mnohým známým i méně známým politickým vězňům a představitelům domácího odboje. Například prostřednictvím motáku odbojáře Václava Krupky, který přechovával parašutisty ze skupiny SILVER A, měl varovat odbojové složky z Pardubicka před zradou Karla Čurdy či údajně udržoval kontakt s Josefem Lukešem z desantu ANTIMONY. Dle pamětí bývalého dozorce pankrácké věznice Jaroslava Hory měl Kolínský také navázat kontakt s legendárním agentem A-54 Paulem Thümmelem. Kolínský dále roznášel motáky napříč věznicí mezi mužským a ženským oddělením, měl umožňovat rozhovory mezi vězni a byl psychickou podporou pro Aloise Eliáše či Julia Fučíka a pro mnoho dalších. Díky jeho aktivitám se podařilo zachovat některé vzpomínky a dokumenty, které skrz motáky vynášel z věznic a uchovával po celou dobu okupace či předával rodinným příslušníkům vězňů. Krom již zmíněné Fučíkovy *Reportáže psané na oprátce* stojí za zmínku rozsáhlá zpráva o likvidaci PVVZ a ÚVOD, sepsaná Karlem Bondym, či závět Aloise Eliáše, jeho instrukce směrem k odboji a dále celá řada vnesených motáků dalších vězňů. Autor to výstižně popisuje v závěru této kapitoly o Pankráci: „Bez nadsázky můžeme konstatovat, že pokud se nepodařilo Kolínskému zachránit na Pankráci někomu život, zachránil pro budoucnost alespoň jeho myšlenky.“ (s. 68). Připomíná též, jakou roli sehrály Kolínského vzpomínky po válce v souvislosti s prohlášením loajality, které byl bývalý předseda protektorátní vlády Eliáš donucen přednést poté, co byl odsouzen k trestu smrti. Díky Kolínskému byla též představena osobnost Julia Fučíka jiným způsobem,

než jak to činil komunistický režim. Jaroslav Nečas v pankrácké kapitole upozorňuje též na význam již výše zmíněného četníka Jaroslava Hory, který se významnou měrou podílel na vynášení motáků Julia Fučíka, o čemž se samotný Adolf Kolínský ve svých poválečných pamětech a výpovědích vůbec nezmiňuje. V této nejrozsáhlejší kapitole věnuje Nečas menší podkapitulu i staršímu bratrovi Adolfa Kolínského, Leopoldu Kolínskému, který byl rovněž vězeňským dozorcem a rozhodl se pomáhat politickým vězňům, ale jehož osud nakonec skončil tragicky. Jeho podvratná činnost byla velmi brzy odhalena, byl poslán na frontu, kde se posléze přidal k řeckým partyzánům, a na podzim roku 1944 byl popraven. Snad jediným mírným nedostatkem této stěžejní kapitoly je fakt, že v ní Jaroslav Nečas předkládá medailonky Aloise Eliáše a Julia Fučíka, ve kterých detailně popisuje jejich zatčení a proces věznění a také to, jakou roli v těchto případech sehrál Adolf Kolínský. Zatímco u osoby Julia Fučíka se věnuje i jeho činnosti před zatčením, u Aloise Eliáše toto představení vynechává a zdůvodňuje to skutečností, že jeho prvorepubliková kariéra a činnost před zatčením nejsou předmětem dané publikace. Uvedení Eliáše podobným způsobem jako Fučíka by zřejmě působilo konzistentnějším dojmem.

V následující části knihy se Nečas věnuje Kolínského činnosti ve věznicu Kolín, kam byl odvelen pro své poráženecké řeči. V tamější věznicu měl pomáhat stejně jako na Pankráci. V létě 1944 však byl zatčen gestapem a obviněn z řady závažných přečinů. Následně byl internován v Malé pevnosti Terezín, kde rovněž vykonával dozorcí službu. V této věznicu sehrál svou poslední významnou roli vězeňského dozorce. Opět zde nemalou měrou pomáhal vězňům, avšak kvůli obavám z vlastní popravy na podzim roku 1944 z Terezína uprchl a po zbytek války žil v ilegalitě. Jaroslav Nečas věnuje krátkou pozornost i této části Kolínského života. Velmi zajímavou částí monografie je kapitola o procesu s Kolínským u Mimořádného lidového soudu v Hradci Králové. Případ byl netypický už kvůli tomu, jaký ohlas vyvolal u veřejnosti – zejména v řadách bývalých politických vězňů –, ale i pro zřejmě ojedinelý rozsudek. Přestože byl Adolf Kolínský uznán vinným podle § 3 odst. 1 retribučního zákona za podporování nacistického hnutí, nakonec byl využit § 16, podle něž bylo možné „v případech pak zvláštního zřetele“ upustit od potrestání odsouzeného, nikoli však zprostit jej viny. Autor podrobuje proces s Kolínským detailní analýze, při které se zabývá například i dopady rozsudku a pozdější reflexi či snahu o obnovu procesu. V závěrečné části své monografie se autor zabývá posledními roky dozorcova života v komunistickém Československu, konkrétně jeho poválečným zaměstnáním, problémy, s nimiž se musel kvůli rozsudku MLS v Hradci Králové potýkat, či jeho potyčkami se zákonem. Popisuje rovněž roli, kterou bývalý dozorce sehrál v procesu s Vladimírem Krajinou, snahy Kolínského přátel o zvýšení jeho životní úrovně, jeho pokusy o návrat k službě dozorce či snahu o získání osvědčení o účasti na národním boji za osvobození, o které i přes svou deziluzi z tehdejšího stavu společnosti usiloval až do konce svého života.

Recenzovaná monografie spočívá na širokém pramenném základu. Jaroslav Nečas vychází jak z úředních pramenů, tak z ego-dokumentů, které komparuje a analyzuje. V této věci je zásadní rozsáhlý výzkum dopisů, které byly zaslány v rámci procesu s Kolínským a na kterých autor staví četné interpretace. Nečas se také například snaží interpretovat Kolínského osobnost na základě rozhovorů s pamětníky. Úskalím studie je fakt, že k některým událostem či úsekům života Adolfa Kolínského existuje mnohdy pouze jeden druh pramenu, a sice paměti Adolfa Kolínského. Autor si je tohoto problému vědom a v místech, kde nemá možnost komparace pamětí s jiným pramenem, čtenáře na tento fakt upozorňuje a mnohdy Kolínského vzpomínky kriticky hodnotí a relativizuje. Nezděráhá se zpochybňovat a upozorňovat na rozporuplnost některých Kolínského výroků a vzpomínek, což je mu nutno připsat k dobru. Kniha je napsaná čtivým jazykem, díky čemuž může zaujmout i laickou čtenářskou veřejnost. Je rovněž atraktivní z hlediska dějin vězeňství, okupačních dějin a problematiky retribučního soudnictví. Obsahuje seznam použitých pramenů a literatury a je také doprovázena bohatým obrazovým materiálem.

Anna Blatecká